

Bc. Svetlana Firsova
Mendelova univerzita v Brně
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií
doc. PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M.
Policejní akademie České republiky v Praze
Fakulta bezpečnostního managementu
Katedra bezpečnostních studií

Trendy ruského organizovaného zločinu

Úvod

Ruský organizovaný zločin (dále jen OZ) od počátku 90. let 20. století prochází velice dynamickým vývojem, a dlouhodobě je tématem nejenom pro akademiky, ale i pro bezpečnostní složky jednotlivých států, kde ruský globalizovaný OZ působí. OZ hrál a hraje velice důležitou roli v historii Svazu sovětských socialistických republik (SSSR), ale i Ruské federace.

Po rozpadu SSSR v roce 1991 OZ využil oslabení vlády práva ke svému rozkvětu. Relativní chudoba obyvatelstva, rozpad komunistického politického systému, narůstající sociální rozdíly ve společnosti, privatizace strategických surovinových závodů, nejednoznačná legislativní pravidla pro podnikání a finanční machinace (vznik černého trhu se základním zbožím a službami), to vše byly okolnosti, které vedly k rychlému vzniku a rozšíření ruského OZ.¹

Země bývalého SSSR (nejenom Ruská federace) představují z hlediska fenoménu organizovaného zločinu vysoce zajímavou oblast, kde především po rozpadu SSSR v roce 1991 došlo doslova k pandemickému rozšíření organizované kriminality a jejímu exportu do celého světa.²

Cílem této studie je zachytit vývoj ruského organizovaného zločinu v letech 2008-2019. V tomto zvoleném období budou zkoumány jednotlivé trendy, přičemž text bude vycházet ze sekundárních dat, která jsou v Ruské federaci k tomuto fenoménu dostupná. Text také bude reflektovat vybrané termíny, které jsou pro ruský OZ charakteristické.

Charakteristika OZ a odlišnost od neorganizované kriminality

Koncept OZ se začal formovat již na konci 19. století, nicméně tomuto sousloví (*organized crime*) byly přiřazovány zcela odlišné významy, a označoval odlišné jevy. Jako OZ byla vnímána například polygamie mormonů v Utahu, válečné aktivity během nejrůznějších konfliktů, rolnická povstání v Irsku, ale i profesionální zločinci v Chicagu.³

¹ Srov. LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zaslíbený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 85.

² ŠMÍD, Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 7.

³ von LAMPE, Klaus. Tackling organized crime: From theory to to practice. *Crimen*, roč. 10, č. 3, s. 216.

V současné době OZ představuje jednu z nejvýznamnějších bezpečnostních hrozeb pro demokratické státy a civilizovanou společnost obecně. Expanzivní aktivity organizovaných kriminálních skupin (dále jen OKS), postupující internacionalizace páchané trestné činnosti, korupční praktiky, napojení na politickou a ekonomickou sféru a využívání strachu a násilí patří k signifikantním rysům OZ současné doby.¹

OZ je také někdy označován jako „průmysl zločinu“ (*crime industry*), jehož podnikání nerespektuje společenské nomy. OZ primárně poskytuje zboží a služby, které jsou zákonem omezeny, případně zcela zakázány, avšak v populaci po nich vzniká trvalá poptávka, a to i pod rouškou oficiálního odmítání. Tuto poptávku si OZ snaží udržet, případně se snaží vyvolat poptávku po jiných druzích zboží či služeb za udržení si, či množení zisků. OZ se přizpůsobuje tržnímu hospodářství, prorůstání ilegálního a legálního trhu mu poskytuje dobré krytí a posiluje jeho hospodářskou stabilitu.²

Jednotlivé OKS zvládají činnosti, které jsou charakteristické pro podnikatelskou činnost (např. management, public relations, zacílení výrobků a služeb na konkrétní segment zákazníků atp.).

Na začátku je vhodné uvést základní charakteristiky (znaky) OZ, který se liší od neorganizované kriminality, či běžné trestné činnosti. K těmto základním znakům patří především to, že v případě OZ se jedná o:

- systematickou kooperaci dvou anebo více lidí;
- činnosti organizace mají dlouhodobý nebo časově neomezený charakter;
- páchání závažné trestné činnosti;
- cílevědomé získávání zisků a/nebo politické moci;
- praní špinavých peněz (legalizaci zisků z trestné činnosti³);
- používání násilí a také prostředků pro zastrašování;
- struktury, které využívají jednotlivé osoby pro specifické úkoly nebo role v rámci skupiny OZ;
- zajištění vnitřní disciplíny a kontroly jednotlivých členů;
- systematické ovlivňování politiky, médií, soudnictví, orgánů činných v trestním řízení atp., mimo jiné formou korupce, klientelismu či jiných způsobů;
- využívání komerčních, podnikatelských a obchodních struktur k obtížnějšímu odhalení OZ;
- páchání závažné trestné činnosti v mezinárodním či globálním prostředí.⁴

¹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Symbolika kriminálního tetování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 2. vydání, s. 10.

² NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003, s. 17; srov. KUČHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 464.

³ Nejčastěji využívanými kanály pro legalizaci zisku jsou logicky odvětví s největším finančním obrátem, ať už jde o finanční sektor, realitní činnost, hazard či sportovní kluby. Viz ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 75.

⁴ Blíže viz SMOLÍK, Josef. Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu. *Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje*. 2016, s. 429-432.

Výčet znaků OZ je samozřejmě závislý na jednotlivých autorech, nicméně ve většině výše uvedených charakteristik panuje určitá shoda.¹ Z hlediska jednotlivých definicí je podstatná metaanalýza Jay S. Albaneseho, který vymezil nejnosnější znaky OZ. Těmito znaky jsou: 1) hierarchicky uspořádaná organizace; 2) existující určitý čas; 3) vysoká míra ziskovosti a 4) používání násilí či uplatňující hrozby násilím.²

James Finckenauer jako základní charakteristiky pro OZ, které se objevují ve většině z užívaných definic, uvádí tyto:

- absence (politické) ideologie;
- struktura či organizovaná hierarchie;
- kontinuita;
- násilí, užití síly nebo hrozba silou;
- omezené (exkluzivní) členství;
- ilegální podnikání;
- pronikání do legální ekonomiky;
- korupce.³

OZ je spojován především s těmito aktivitami:

- drogovou kriminalitou, včetně nelegálního obchodu s prekurzory;
- finanční kriminalitou;
- ilegálním obchodem se zbraněmi a výbušninami;
- násilnou trestnou činností (např. nájemnými vraždami, únosy, ozbrojenými přepadeními, vydíráním);
- počítačovou, resp. internetovou kriminalitou;
- paděláním bankovek, úředních listin, pasů, víz, platebních karet;
- obchodováním s lidmi či jejich orgány;
- racketeeringem (vymáhání financí, „výpalného“ za tzv. ochranu);
- „praním špinavých peněz“ (viz výše);
- korupcí a úplatkářstvím veřejných činitelů, jejich diskreditace, kompromitování či zastrahování;
- podvodnými konkurzy;
- pojišťovacími podvody;
- námořním pirátstvím;
- zločiny proti životnímu prostředí;
- obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin atd.⁴

¹ K diskusi srov. SMOLÍK, Josef. Uvedení do problematiky organizovaného zločinu. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš; VAŘURA, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 14-19.

² ALBANESE, Jay S. North American Organised Crime. *Global Crime* 6 (1), 2004, s. 8-18; srov. DIANIŠKA, Gustáv a kol. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 285.

³ ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 26.

⁴ SMOLÍK, Josef. Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu. *Kultura*

Z hlediska rozsahu působnosti lze OZ členit na:

- domácí, který působí převážně v hranicích národních států;
- mezinárodní, resp. nadnárodní, který má ambice ohrožovat státní suverenitu některých zemí;
- globální, který je spojen s procesy globalizace (zvýšená mobilita, elektronické platby, přesuny osob, zboží, komunikace v reálném čase pomocí internetové sítě atp.).¹

Definice OZ v kriminologickém pojetí jsou vedeny snahou charakterizovat organizovaný zločin jako specifickou kategorii kriminální činnosti, a okruh jevů (viz výše), které lze takto označit, zřetelně ohraničit s použitím více či méně charakteristických znaků či kritérií. Je ale zřejmé, že samotné kriminální skupiny jsou spíše dynamickými než statistickými entitami, které se mění společně s charakterem a rysy kriminálních skutků, které skupina aktuálně realizuje. Jednotlivé znaky by tedy měly být vzájemně propojeny tak, aby vytvořily určitý celek. Takové definice pak „obsahují“ obecně povědomí o povaze OZ a zároveň ve výčtu znaků reflektují empirickou zkušenost.² Terminologický zmatek ohledně pojmu OZ je do jisté míry způsoben i tím, že se během posledních 70 let pracovalo s více než 200 definicemi.³

Již z výše uvedených aktivit a charakteristik OZ je patrné, že jednoznačná definice tohoto fenoménu je značně obtížná, nicméně v ČR se pracuje s definicí, kterou při svých opakovaných výzkumech používá Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP). Definice konstatuje, že „organizovaný zločin je opakující se (soustavné) páčání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou) a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika“.⁴ Při definování OZ je nutno brát v potaz řadu specifíků. Jedná se v první řadě o kulturně-geografická specifika, která jsou značnou překážkou k vytvoření univerzální definice. Prostředí strukturu a charakter OZ silně determinuje, na druhou stranu v éře globalizace kulturně-geografická determinanta do jisté míry slábne. Důležitou roli hraje taktéž ekonomické milieu, v němž OZ působí. Pokud je určitá struktura OZ schopna

Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje, 2016, s. 432-433; srov. DIANIŠKA, Gustáv a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 292.

¹ K tomu srov. SMOLÍK, Josef. Uvedení do problematiky organizovaného zločinu. In: SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš, VAĐURA, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 24; ŠMÍD, Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 24.

² CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 17.

³ von LAMPE, Klaus. Tackling organized crime: From theory to to practice. *Crimen*, roč. 10, č. 3, s. 217.

⁴ CEJP, Martin. Ohrožení společnosti organizovaným zločinem. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 259; SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018, s. 13; ŠMÍD, Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 33; CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 17.

vstupovat na globální trhy, bude mít bezesporu řadu specifík odlišujících ji od struktury národního, regionálního či dokonce lokálního typu.¹

Ruský organizovaný zločin: základní charakteristiky a pojmy

Organizovaný zločin v současném Rusku (a obecně v postsovětském prostoru) je specifickou formou zločinu, který se pro mnohé aktéry stal životním stylem či samostatnou formou sociálního života. Podstatný je i vývoj sovětského, postsovětského a následně ruského OZ (včetně specifických tradic, rituálů, slangu, tetování, strategií, praktik a kodexu).² K výraznému šíření OKS přispělo několik faktorů, které vyplývaly z hospodářských, sociálních a politických změn v průběhu 90. let 20. století. K základním determinantám nástupu OZ přispěly procesy související s:

- a) ekonomickou transformací a liberalizací;
- b) neschopností (a slabostí bezpečnostních složek) RF reagovat adekvátně na utvářející se struktury OZ;
- c) tradicemi zločineckých organizací, které fungovaly i v rámci SSSR, resp. jejich profesionalizací;
- d) změnou sociální struktury ruské společnosti (vznik socioekonomické skupiny velice bohatých elit, a na druhé straně velice chudých a marginalizovaných mas, jejichž postavení z nich dělá potenciální rezervy pro nižší složky OZ);
- e) změnami hodnot, morálky a narůstající společenskou apatií v důsledku rozpadu SSSR;
- f) hyperinflací a finanční nestabilitou;
- g) nejednoznačnou legislativou a nechotou tvořit nové zákony postihující specifické formy kriminálního chování.³

Na základě všech okolností se OZ zdárně adaptoval do ruské společnosti v období 90. let 20. století, přičemž v prvních fázích svého vývoje byl spojen s násilím, výhrůzkami, vyřizováním účtů mezi jednotlivými (často etnicky definovanými) skupinami OZ. Z tohoto období také pochází určitá specifická označení jednotlivých zločineckých struktur a užívaných praktik. V odborné literatuře se například používá termín *tenevik* (stínový podnikatel), který již v období před ekonomickou transformací ilegálně podnikal v rámci sovětského hospodářství. Tyto osoby, které se často pohybovaly za hranicí zákona, využívaly státní vlastnictví a obohacovaly se na jeho úkor. Z důvodu svých nelegálních zisků se na ně zaměřily OKS, které je vydíraly a realizovaly tzv. racketeering (vybírání „výpalného“).⁴ V tomto období je realizována i tzv. probivka (Пробивка, v češtině děrování), což je

¹ ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 19; POJMAN, Petr. Ruskojazyčný organizovaný zločin na mezinárodní scéně. In SVATOŠ, Roman, KŘÍHA, Josef (eds.): *II. kriminologické dny*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014, s. 209.

² K tématu viz NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003, s. 43-75.

³ Srov. FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 51-52.

⁴ Viz ŠMÍD, Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 97.

mechanismus pro (často nelegální) získávání podstatných informací o společnostech velkého strategického významu. Realizace speciálních databází o „správných lidech“ a organizacích umožnil snadnější vstup OKS do podniků a jejich ovládnutí.

S tím také často souvisel termín nájezd (Наезд), který měl demonstrovat odhodlání OKS, včetně použití násilných metod, a vyvinutí tlaku v rámci konkrétního regionu či podniku. Nájezd můžeme definovat jako projev extrémní a brutální síly, který je spojován například se žhářstvím, střelbou či zastrašováním jiných skupin na veřejnosti. Pokud se jedná o vyřizování účtů mezi znesvářenými OKS, jedná se o tzv. strelku (Стрелка, v češtině šipka). Toto setkání však nemusí být nutně násilné, často se pouze řeší spory, uzavírají se dohody, jsou navrhovány formy kooperace atp.

Na začátku 90. let byla taková setkání běžná ve velkých městech. Setkání byla charakteristická manifestací obou skupin (vozů, zbraní, osob), přičemž se jednalo o formu „kriminální diplomacie“, která se často odehrávala bez použití zbraní.¹

Pro postsovětský OZ je charakteristické extrémní užívání státního aparátu k hájení a podpoře kriminálních aktivit. Např. většina podniků a firem musí v postsovětském prostoru operovat pod „ochranou“ tzv. kryší² (крыша, střecha). Tento koncept je široce používán od počátku 90. let, kdy se projevovaly změny politického a ekonomického systému, které často byly hektické, a znamenaly velkou příležitost pro nejrůznější skupiny OZ. Tato ochrana je často prováděna přímo policejními či bezpečnostními představiteli a jejich podřízenými, jak bývalými, tak aktivními. Někteří vědci rozlišují čtyři typy „střech“: 1) kriminální struktury, označované jako „banditská kryša“, 2) Ministerstvo vnitra RF, označované jako „modrá kryša“, 3) Federální služba bezpečnosti (Федеральная служба безопасности, FSB) označovaná jako „červená kryša“, 4) soukromé bezpečnostní služby, označované jako „komerční kryša“.³

Často jsou tito představitelé jakými tichými společníky v kriminálním podnikání. Charakteristické je rovněž využívání a zneužívání státních fondů a majetků pro kriminální zisk, což se odvíjelo od procesu privatizace. Lukrativní a cenné majetky byly prodány skrze nastrčené společnosti za velmi podhodnocenou cenu, aby byly následně rozprodány s vysokým ziskem. Co je varující, je skutečnost, že tzv. kriminální autority měly a mají k dispozici přímý vliv na státní domácí i zahraniční politiky, jejichž prostřednictvím obhajují zájmy OZ (příkladem je např. Semjon Mogilevič⁴). Činí tak buď prostřednictvím přímého dosazování „svých lidí“

¹ VOLKOV, Vadim. *Silovoe predprinimatel'stvo, XXI vek: ekonomiko-sotsiologičeskij analiz*. Sankt- Peterburg: Evropejsij universitet, 2020, s. 196-198.

² Kryša je ochrana (výpalné) podniků a firem ze strany OKS. Odhaduje se, že v letech 1990-1991 platilo výpalné 90 % obchodníků v Petrohradu a 75 % v Moskvě. Blíže viz LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zaslíbený průvodce neúspěšnějším odvětvím světa*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 90.

³ FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 40; POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 48.

⁴ NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003, s. 94-99, srov. POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 44-45; ŠMÍD,

do veřejných úřadů, nebo korupcí veřejných představitelů.¹ Cílem OZ je v tomto případě získávání informací, nebo přímo ovlivňování politických rozhodnutí.²

Lze konstatovat, že na začátku 21. století ruský OZ dosáhl kvalitativně nové úrovně. V nových podmínkách začaly skupiny OZ používat nové metody, které od násilných metod v mnoha případech ustupují. Hlavní aktivity se přesunuly do oblastí šedé ekonomiky, kdy je patrná snaha o legalizaci výnosu z organizované trestné činnosti. Změny, které proběhly v hospodářské i politické oblasti, umožnily snadnější legalizaci zisku z OZ, ale i nové možnosti investic do již legálních aktivit.³

Výrazný podíl na podobě současného ruského OZ mají samozřejmě i bývalí příslušníci stranické nomenklatury a bezpečnostních složek, ale není potvrzen případ, kdy by příslušníci těchto společenských vrstev vytvořili samostatnou skupinu OZ.⁴

Charakteristickým rysem moderního Ruska je také obrovský nárůst počtu skupin OZ spojeného s tzv. „obortní“ (v překladu vlkodlak/vlkodlaci), což označuje úředníky z policejních složek, kteří pod rouškou svých pravomocí páchají zločiny nebo se účastní korupce. Ruský OZ se tak soustavně snaží proniknout do státní správy, případně přímo do prostředí bezpečnostních složek, politických elit či justice.

Lidé, kteří zastávají významnější politické a rozhodovací funkce, mohou být ohroženi agresivními pokusy o uplácení, kompromitování, může jim být vyhrožováno, mohou být vydírání. Politici pak jsou za takovéto situace poškozováni navíc i ztrátou důvěry veřejnosti.⁵

Příkladem určité symbiózy OZ a státní správy může být případ v republice Baškortostán, kde byl stíhán vedoucí oddělení kriminálního centra na republikovém ministerstvu vnitra Leonid Dayanov, který vytvořil zločineckou skupinu 15 lidí obchodujícími s drogami. V Petrohradě byla zlikvidována zločinecká skupina zlodějů v počtu 40 osob, z nichž 6 bylo ve služebním poměru u policie. Dalším případem byla organizovaná skupina podvodníků v Čeljabinsku, kteří se zaměřovali na pojistné podvody (jednalo se o fiktivní autonehody). Z 32 osob bylo 11 policistů. Pojišťovny této skupině na základě falešných dokumentů vypláceli vysoké finanční částky.⁶

Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 119.

¹ ŠMÍD, Tomáš. Postsovětský organizovaný zločin. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš; VAŘURA, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 102.

² SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018, s. 124.

³ MOCHOV, Evgenij. *Organizovannaja prestupnost' i nacional'naja bezopasnost' Rossii*. Moskva: Vuzovskaja kniha, 2017, s. 27.

⁴ ŠMÍD, Tomáš. Postsovětský organizovaný zločin. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš; VAŘURA, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 104.

⁵ CEJP, Martin. Ohrožení společnosti organizovaným zločinem. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 260.

⁶ FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 29.

Aktivity ruského OZ, který je v současnosti globálním fenoménem, lze zaznamenat i v zahraničí. Identifikovat lze tři dimenze pronikání OZ: 1) tvrdá penetrace, 2) měkka penetrace pomocí ekonomických aktivit, 3) využívání strategických aliancí s jinými zločineckými sítěmi. Tvrdá penetrace ruským OZ je nejvíce přítomna v severní a střední Evropě, Izraeli a částečně i v USA. Měkká penetrace je přítomna v zemích, jako je Kypr, Švýcarsko a Velká Británie, kde je méně očividná, ale oblast její působnosti z hlediska realizovaných kriminálních aktivit je mnohem širší. Jedná se často o činnosti, které nelze jednoznačně odlišit od legálních investičních postupů a finančních transakcí. Strategické spojení (aliance) zahrnují spolupráci např. se sicilskou mafií, které dává ruským skupinám OZ svobodu jednání v určitých aktivitách v severní Evropě, a taktéž i možnost spolupráce s kolumbijskými drogovými kartely.¹ První oblastí zahraniční expanze ruského OZ však byly země východní a střední Evropy.² V kontextu ČR můžeme uvést například setkávání skupin postsovětského OZ v restauraci U Holubů, aktivity tzv. vora v zakone³ Andranika Soghojana (s přezdívkou Zap⁴) či další aktivity ruského OZ, které pravidelně monitoruje Bezpečnostní informační služba (BIS).⁵

Z výzkumů IKSP, které mapují projevy OZ na území ČR, vyplývá, že silné zastoupení mají především Ukrajinci a Rusové. Rusové se dopouští zejména vydírání, legalizace výnosů z trestné činnosti, obchodují se zbraněmi, realizují daňové podvody a hospodářskou trestnou činnost.⁶

Zásahy proti ruským skupinám OZ jsou ojediněle vedeny i v zahraničí. Například v letech 2007–2010 proběhly ve Španělsku rozsáhlé policejní operace s názvy „Vosa“, „Červený mramor“, „Trojka“ a „Java“, které byly zaměřeny na odhalení zástupců „ruské mafie“. Ve Španělsku představitelé ruského OZ realizovali především hospodářské trestné činy (praní špinavých peněz, daňové úniky,

¹ BALUJEV, Dmitrij. Transnacionalnye prestupnye obedinenija kak novyj aktor v mirovoj politike. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo* 1(2), 2004, s. 205.

² POJMAN, Petr. Ruskojazyčný organizovaný zločin na mezinárodní scéně. In: SVATOŠ, Roman a Josef KŘÍHA. (eds.): *II. kriminologické dny*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014, s. 207.

³ Vor v zakone („zloděj podle zákona“, tj. dodržující zločinecký kodex cti) je specifickým označením pro profesionální zločince s velkou mírou autority (jedná se o nejvyšší pozici v hierarchii) v kriminálním prostředí, jejichž historie je spjata s (post)sovětským OZ. Blíže k historii a tradicím vorů v zákoně viz LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zsvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 86; NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003, 64-66; ŠMÍD, Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 63-92.

⁴ POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 75.

⁵ ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 117; POJMAN, Petr. Ruskojazyčný organizovaný zločin na mezinárodní scéně. In: SVATOŠ, Roman a Josef KŘÍHA. (eds.): *II. kriminologické dny*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014, s. 209-210; BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2010. Praha: BIS, 2011, s. 10.

⁶ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018, s. 29.

podvody). Mezi zadrženými byli občané RF (Alexander Malyšev, Gennadij Petrov), ale i Gruzie (Zachar Kapašov) a Dagestánu (Vitalij Izgilov). Všichni zadrženi byli španělskou policií považováni za vlivné představitele postsovětského OZ.¹

Podobné operace vedoucí k rozkrytí a odhalení skupin ruského OZ byly realizovány i v jiných státech. Například ve Francii byly zmapovány aktivity Leonida Bilunova, který zde koordinoval své „obchodní zájmy“.²

Na základě podobných policejních operací je možné ruský OZ považovat za mezinárodní či globální fenomén. Struktury a jednotlivé skupiny ruského OZ neunikly orgánům činným v trestním řízení mnoha států (včetně ČR), přestože se již distancují od jednoznačně manifestovaného násilí, které bylo typické pro počátek 90. let 20. století.

Mnoho zločineckých struktur a organizací postsovětského OZ již legalizovalo, nebo prochází procesem legalizace svých nezákonných aktivit (především se jedná o zapojení do mezinárodního obchodu, finančních investic, investic v pohostinství, stavebnictví, energetice, průmyslu, soukromých bezpečnostních služeb atp.). I proto je odhalování ruského OZ poměrně komplikované a vyžaduje mezinárodní spolupráci a koordinaci. V RF také dochází k propojování kriminálního prostředí s politickou (ale i bezpečnostní, hospodářskou a mediální) sférou.

Cíl a metodologie

Cílem následujícího textu je představit relevantní poznatky o ruském OZ a zachytit jeho kvalitativní změny ve srovnání s obdobím před rokem 2000. S vědomím toho, že výzkum OZ je charakteristický multidisciplinárním a interdisciplinárním přístupem, bude následující text vycházet především z údajů a informací, které jsou o fenoménu OZ zpracovávány ruskými statistickými úřady, ale i Ministerstvem vnitra Ruské federace. Částečně jsou informace doplněny o relevantní autory, kteří se výzkumem ruského OZ dlouhodobě věnují. Na základě získaných informací jsou představeny jednotlivé trendy a charakteristiky ruského OZ v období let 2008-2019. Informace o ruském OZ na českém území budou vycházet z Výročních zpráv BIS.

Případová studie pracuje se základním pojmovým aparátem, který je v oblasti výzkumu OZ využíván, využívána jsou sekundární data.³ Přesto je zřejmé, že „*statistické údaje nepatří v případě OZ – vzhledem k vysoké latenci a k malému počtu evidovaných případů – k významným zdrojům poznání*“.⁴ Na druhou stranu je podstatné sledovat proměny OZ a dlouhodobé trendy (např. na základě sekundárních dat, medializovaných případů či expertních šetření), které mohou mít vliv na konkrétní aktivity OKS na území ČR.

¹ FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 29.

² POJMAN, Petr. Ruskojazyčný organizovaný zločin na mezinárodní scéně. In: SVATOŠ, Roman a Josef KŘÍHA. (eds.): *II. kriminologické dny*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014, s. 212.

³ Blíže viz DRULÁK, Petr. Interpretativní případová studie. In: BENEŠ, Vít a Petr DRULÁK. (eds.): *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019, s. 85-88.

⁴ CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 161.

Při použití kriminálních statistik pro vyvozování závěrů o vývoji skutečné kriminality (v tomto případě OZ) je také nutné vždy vycházet ze skutečnosti, že tyto statistiky informují především o fungování a efektivitě institucí kontroly zločinnosti.¹ Tato poznámka v kontextu ruského OZ je velice podstatná, protože jednotlivé OKS mohou být v určité symbióze s orgány činnými v trestním řízení. I proto je podstatné se věnovat problematice ruského OZ nejenom na území RF, ale i z pohledu jeho aktivit v ČR.

Základní trendy ruského OZ

Současný ruský OZ je velice dynamický a značně heterogenní fenomén. Jednotlivé skupiny ruského OZ jsou rozděleny podle etnického, lingvistického, kulturního a geografického původu. Postsovětský OZ můžeme primárně rozdělit na kavkazský, slovanský a středoasijský. Slovanský OZ lze dále rozdělit na ukrajinský a ruský.

Struktura ruského OZ prošla významnými změnami, které se projevují tím, že složení OKS zahrnuje nejen dříve odsouzené, ale i odborníky v různých oborech (právníci, ekonomové, odborníci na ekonomické činnosti, vojáci, IT specialisté atd.). Výnosy z trestné činnosti jsou legalizovány nákupem majetku, akcií, investováním ve výrobní sféře i v odvětví služeb. V kontrastu s gangsterským (banditským) přístupem 90. let 20. století, který byl založen na vydírání, zabíjení, únosech atd., se ruský OZ propojuje s „bílými límečky“, což sice znamená snahu o větší legálnost, ale také větší snahu proniknout do politiky a státní správy, nicméně i nadále zůstává tvrdá vnitřní disciplína a hierarchie těchto skupin.²

Po roce 2000 můžeme sledovat, že ruský OZ se stal téměř globálním. Podle odhadů kriminologů a statistických oddělení RF působí v současné době v několika desítkách států (např. v USA, Izraeli, Švýcarsku, Španělsku, Německu, Kolumbii, Turecku, Nizozemsku atp.), přičemž často kooperuje s místními strukturami OKS. Ruský OZ se zaměřuje na činnosti v oblasti obchodu s nerostnými surovinami (ropnými produkty, diamanty), legalizuje finance z trestné činnosti, utváří kanály pro ilegální migraci, obchoduje s lidmi, pašuje a obchoduje s psychotropními a omamnými látkami, realizuje nájemné vraždy atd.³ Většina ruských zločineckých skupin (přibližně 65 %) má spojení s kriminálními skupinami v blízkém zahraničí, 18 % má kontakty v Německu, 12 % v USA a Polsku, 3-5 % ve Švédsku, Finsku, Maďarsku, Číně, Koreji, Izraeli, Belgii, Bulharsku, Maďarsku, Itálii⁴ a dalších státech.⁵

¹ KUCHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 129.

² FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 31.

³ Blíže viz SUKHAREV, Aleksandr; GIRKO, Sergei. *Sostoyanie i tendencii prestupnosti v Rossijskoj Federacii: Kriminologičeskij i ugolovno-pravovoj spravochnik*. Moskva: Eksamen, 2007.

⁴ Kalábrijská mafie 'Ndrangheta například do RF vyvážela nebezpečný odpad. Blíže viz FORGIONE, Francesco. *'Ndrangheta. Nejmocnější mafie světa*. Praha: Paseka, 2008, s. 76.

⁵ LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zasvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 91; NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin*

Od roku 1990 do roku 1999 bylo v Rusku zaznamenáno 25,6 milionů trestných činů. Od roku 2000 do roku 2009 dalších šest milionů - 31,3 milionu. V období 2009 až 2018 došlo k výraznému poklesu, spácháno bylo pouze 18,3 milionu trestných činů.¹

V období 2008-2010 se také projevila finanční krize a nestabilita, průměrná míra inflace podle statistických dat RF činila 12,5 %, na ruském akciovém trhu došlo ke kolapsu, devalvaci rublu, poklesu průmyslové produkce, snížení HDP, poklesly příjmy a rostla nezaměstnanost. V tomto období se také projevila odliv zahraničního kapitálu z RF. Všechny faktory vyvolaly zvýšené aktivity skupin OZ, které se snažily investovat a rozvíjet svoji činnost nejenom v RF, ale i v zahraničí.² V rámci RF bylo zaznamenáno více trestných činů, které byly spjaté s aktivitami OZ (blíže viz tabulka č. 1).

Tabulka 1. Počet trestných činů spjatých s OZ v letech 2008-2019.³

ROK	POČET trestných činů OZ celkem
2008	35290
2009	30270
2010	21908
2011	17339
2012	17416
2013	17035
2014	13412
2015	13114
2016	12041
2017	12814
2018	14851
2019	15672
Celkem (2008-2019)	221162

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Státního statistického úřadu (<https://rosstat.gov.ru/>)

V současnosti podle bezpečnostních analytiků a kriminologů na území RF působí více než 8 000 OKS. Zvýšený počet těchto skupin a jejich finanční možnosti vedly ke zvýšené korupci orgánů činných v trestním řízení i státní byrokracie. V rámci jednotlivých OKS také působí bývalí policisté či vojáci, což je pro fungování státu a odhalování této trestné činnosti značnou komplikací.⁴

v České republice. Praha: Themis, 2003. s. 75-76.

¹ VASYUNIN, Ilja. *Lihie nulevye. Issledovanie o tom, stalo li pri Vladimire Putine bezopasnee zhit'*. Proekt.media, on-line, 2018.

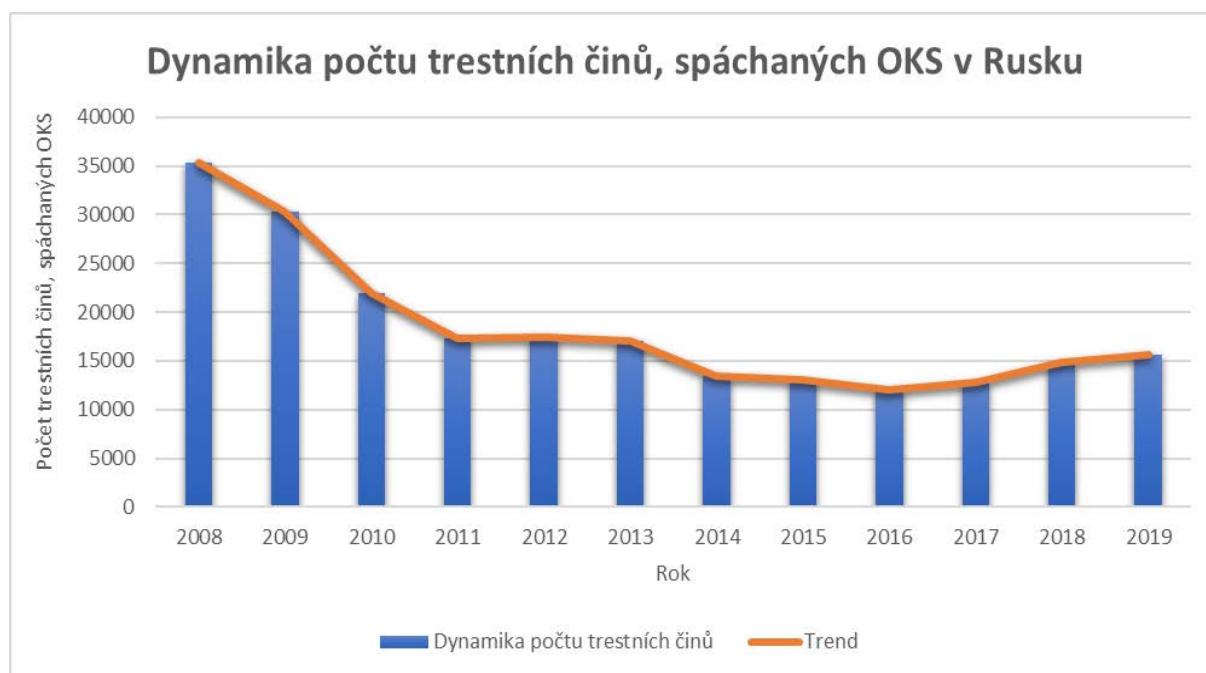
² Srov. FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 54.

³ FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 58.

⁴ Srov. STEPHENSON, Svetlana. It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*, roč. 65, č. 3, 2017, s. 411-426.

RF v podobě veřejných zakázek také nepřímo financuje mnoho osob z ekonomické sféry (podnikatele), které jsou napojeny na kriminální struktury. To u veřejnosti vyvolává despekt vůči politikům, byrokracii a orgánům činným v trestním řízení.¹ V RF také neexistují specializované orgány, které by se zaměřovaly na boj s OZ. Regionální úřad pro boj proti organizovanému zločinu (RUBOP) byl zrušen už v roce 2008, kdy začala výrazně klesat aktivita organizovaného zločinu, resp. byl patrný přesun aktivit ruského OZ od nelegálních aktivit k aktivitám podnikatelským (legalizujícím zisky z trestné činnosti).² Trend počtu trestných činů OKS v RF za období 2008-2019 představuje graf č. 1.

Graf 1. Dynamika počtu trestných činů, které byly spáchány OKS v RF za období 2008-2019.³

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Státního statistického úřadu (<https://rosstat.gov.ru/>)

Interpretace klesajícího počtu trestných činů spáchaných OKS za zkoumané období se může týkat: 1) transformace struktur OZ do legálních podnikatelských aktivit, které se distancují a nerealizují násilné (a snadno odhalitelné) aktivity; 2) posílení mezinárodní (globální) složky ruského OZ, který je realizován v jiných státech; 3) prosazení zájmů OZ v podobě korupce (policie, justice) a destabilizace trestního stíhání aktivit OKS; 4) přesunutí aktivit OZ do on-line prostředí (elektronické finanční transakce, kyberzločin atp.) atp.⁴ Obecně lze konstatovat, že ruský OZ je organizovanější, diferencovanější a „civilizovanější“, přičemž se výrazně snaží o penetraci politiky, ekonomiky, médií a justice.

¹ Srov. FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 57.

² Tamtéž, s. 59.

³ FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 59.

⁴ Tamtéž, s. 60-61.

Ruský OZ je v současné době důležitým a silným hráčem v mezinárodním systému, a to jak v právních typech podnikání, tak v nezákonné trestné činnosti, která přitahuje stále více pozornost mezinárodních organizací a úřadů (EUROPOL, INTERPOL). Evropský policejní úřad EUROPOL již v roce 2001 konstatoval, že mimo RF působí asi 250 skupin OZ s počtem 3000-5000 osob.¹

Ruský OZ pronikl nejenom do USA či Kanady, ale i do států Latinské Ameriky, Karibiku, ale i Asie. Ruský OZ tak často kooperuje s místními OKS, případně najímá místní advokátní kanceláře či bezpečnostní agentury.²

Přestože podle výše uvedených statistických dat tempo ruského OZ zpomaluje, je vhodné upozornit, že se jedná pouze o prostor RF. Přesto i v současné RF domácí OKS mají velký vliv, především po transformaci a adaptaci na podnikatelské (legální) aktivity, které jsou často v symbióze s bezpečnostními složkami a státní byrokracií, která je systematicky korumpována. Část představitelů ruského OZ se stala součástí významných společenských kruhů, dokonce působí v oblasti justice, jsou vedoucími velkých korporací či úspěšně kandidují do jednotlivých regionálních parlamentů. Tyto osoby následně reprodukují nejenom moc, finanční prostředky, nemovitosti, ale i socioekonomický status konkrétní OKS či jednotlivých rodinných příslušníků.³

Nejen podle ruských akademiků se velká část aktivit ruského OZ přesunula do zahraničí, přičemž ruské OKS působí aktivně v několika desítkách států. Jak však konstatuje Petr Pojman, vrcholový management se většinou nenachází v zemi, která se stala cílem expanze jimi kontrolovaných organizací, a pro místní bezpečnostní orgány je tak většinou nedosažitelný.⁴

Tato expanze ruského OZ započala již kolem roku 2000, kdy bylo vyvedeno z RF přibližně 200 miliard dolarů, které posloužily ke kooperaci se zahraničními skupinami OZ (např. v Kolumbii).⁵

Procesy globalizace tyto aktivity stimulují a pro bezpečnostní složky jednotlivých států je velice obtížné monitorovat aktivity jednotlivých OKS. Dnes jsou ruské OKS jedním z důležitých prodejců na „černém“ světovém trhu se zbraněmi a drogami, které ovlivňují globální ekonomiku, bezpečnostní situaci v jednotlivých regionech atp.⁶

¹ POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 80.

² Srov. BURTON, Fred, BURGE, Dan. *Russian Organized Crime. Stratfor Worldview*. 2020; srov. SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Praha: Grada, 2014, s. 73; POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 71.

³ Srov. STEPHENSON, Svetlana. It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*. Roč. 65, č. 3, 2017, s. 411-426.

⁴ POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 78.

⁵ Srov. LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zasloučený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 91.

⁶ FIRSOVA, Svetlana. *Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019*. Brno: Mendelova

Aktivity ruského OZ na území ČR

Ruský OZ, který se stal globálním fenoménem, se projevuje i v zemích střední Evropy, včetně ČR. Ruské OKS v roce 2008 působily v ČR především na severní Moravě a v Praze, přičemž se snažily nelegální činnost legalizovat v podobě podnikatelských aktivit.¹ Jak upozorňuje Miroslav Nožina, ruský OZ je velice sofistikovaný a disponuje vyššími finančními objemy.²

Osoby spjaté s postsovětským OZ v ČR dlouhodobě působí a usilují o vytvoření vazeb na představitele státní správy, samosprávy a policie. Tyto kontakty jim umožňují realizaci jejich cílů (např. přednostní vyřizování agendy, tolerování přestupků, nedůsledné vyžadování plnění povinností vyplývajících ze zákona, využívání informací v podnikatelských aktivitách apod.).³

OKS působící na území ČR lze podle informací BIS rozdělit do tří skupin. První představují skupiny přímo ovlivňující rozhodování nejvyšších orgánů státní správy, samosprávy a legislativní proces způsobem, který může ovlivnit základní funkce státu. Druhou rovinu tvoří struktury, které ovlivňují justiční orgány formou jejich korupce nebo diskreditace, čímž ohrožují řádný výkon spravedlnosti. Třetí pak subjekty, které systematicky vyvádějí prostředky z veřejných rozpočtů, resp. masivně legalizují, popř. mají potenciál legalizovat, výnosy z trestné činnosti.⁴

Aktivity ruského OZ na území ČR se zaměřily do oblastí energetiky, hazardu (kasina), stavebnictví a služeb, přičemž docházelo v daném období k legalizaci finančních prostředků z trestné činnosti, ke korupci při zadávání veřejných zakázek atp.⁵

Problematikou ruského OZ se zabývá i Národní centrála proti organizovanému zločinu (NCOZ) SKPV. Poznatky o ruském OZ se objevují i v závěrečných zprávách, kdy NCOZ konstatuje, že tento typ trestné činnosti využívá silnou diasporu působící v ČR, přičemž dochází k propojování podnikatelských a kriminálních struktur v rámci hospodářské kriminality. V souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti (asset management) bylo konstatováno, že se tato činnost odehrává mj. pomocí tzv. offshorových společností (tj. společností, které mají sídlo v zemi s výhodným daňovým režimem).⁶

Další aktivity, které zmiňuje NCOZ souvisí s problematikou ruského OZ, jsou padělání a pozměňování veřejných listin a uplácení v kontextu vystavování rostlinolékařských osvědčení k zásilkám květin a ovoce do Ruské federace.⁷ NCOZ

univerzita v Brně, 2020, s. 70-71.

¹ BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2008. Praha: BIS, 2009, s. 11.

² NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003, s. 81.

³ Srov. BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2009. Praha: BIS, 2010, s. 12.

⁴ BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2011. Praha: BIS, 2012, s. 5-6.

⁵ Srov. BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017. Praha: BIS, 2018, s. 5.

⁶ NCOZ SKPV. *Výroční zpráva 2018*. Praha: NCOZ SKPV, 2018, s. 19.

⁷ NCOZ SKPV. *Výroční zpráva 2019*. Praha: NCOZ SKPV, 2019, s. 24.

v minulosti také zasahoval proti osobám, které rekrutovaly zahraniční bojovníky pro paramilitární proruské organizace.

Aktivity ruského OZ se odehrávají i ve výkonu trestu, neboť pobyt ve vězení je pro členy ruských kriminálních skupin přirozenou součástí jejich života. Součástí výkonu trestu je i dodržování pravidel a příkazů (kodexu vězněného).¹ Formou jednoduchých pouček je vytvořen vzor pro chování a jednání vězňů, který má hlavně vytvořit co nejpříznivější podmínky pro vlastní organizaci pobytu ve vězení a omezit vliv a možnosti vězeňské služby. Mimořádná pozornost je věnována především zamezení toku informací od vězněných osob vězeňské službě a také zúžení jejich možností zasahovat do života vězněných osob.²

Diskuse

OZ je dynamický fenomén, který má schopnost se adaptovat na měnící se společenské a ekonomické podmínky. Jak vyplynulo z výše uvedených poznatků, nabývá ruský OZ nových podob, které se výrazně liší od násilného charakteru z počátku 90. let 20. století. Fáze několika posledních let je charakteristická tím, že nelegálně získané finanční prostředky jsou investovány a legalizovány v mezinárodním prostředí, což se projevuje i expanzí ruských firem s nejednoznačným původem svého kapitálu. Ruský OZ však v této „soft“ podobě (bez přímého násilí) může způsobovat velké ekonomické, psychologické či společenské škody, které mohou mít vliv na nedůvěru veřejnosti v hospodářské či politické procesy.

Ruskojazyčný OZ je tvořen velkým počtem aktérů. Ne každá expandující ruská OKS představuje globální hrozbu, a naopak ne každá globálně působící skupina má zájem o regionální expanzi, neboť své potřeby daleko lépe saturuje získáním podílu na globálním obchodu. Důležitým prvkem je motivace k přesunu všech, nebo části aktivit do zahraničí. V prostředí ruskojazyčného OZ pozorujeme nejen zločinecké syndikáty, které tímto způsobem rozšiřují své zisky, portfolio i vliv. Zároveň však existují i skupiny, které byly ze země původu vytlačeny, a jejich působení v zahraničí se podobá spíše emigraci.³

Ruský OZ může představovat významnou hrozbu pro národní bezpečnost ČR, protože je schopen ohrozit stabilitu a základní principy české ekonomiky, které může narušit tzv. toxickým (legalizovaným) kapitálem z organizované trestné činnosti.⁴

Podle výzkumů IKSP česká veřejnost reflektuje především ruskou a ukrajinskou národnost v kontextu skupin OZ, které působí na území ČR.⁵ I když ruské OKS opustily bezprecedentní násilí, je evidentní, že postupy ruského OZ se v současnosti zaměřují na korumpování a ovlivňování rozhodovacích procesů ve státní správě,

¹ LOCHMANNOVÁ, Alena. *Tělo za katrem*. Praha: Academia, 2020, s. 120.

² GROSSMANN, Miroslav, ROZTOČIL, Vojtěch. *Ruskojazyční*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2005, s. 17.

³ POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 73.

⁴ ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 131.

⁵ CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 109.

justici atp., což je pro orgány činné v trestním řízení komplikovanější z hlediska odhalování těchto trestných činů.

Závěr

Předložená studie se zaměřila na představení základních charakteristik OZ, ale i termínů a trendů v kontextu současného ruského OZ. Text se zaměřil na období 2008-2019. Získaná zjištění na základě sekundárních dat byla představena v podobě jednotlivých případů, tabulky a grafu. Představeny byly i vybrané aktivity ruského OZ na území ČR, které jsou dlouhodobě monitorovány BIS. Na základě výše uvedených informací lze konstatovat měnící se projevy a aktivity ruského OZ, který se snaží především o legalizaci zisků z trestné činnosti, ovlivňování politické, bezpečnostní a podnikatelské sféry.

Diskutovány byly i aktivity ruského OZ na území ČR, které dlouhodobě monitoruje BIS. Ruskojazyčný OZ je tvořen velkým počtem aktérů, z nichž někteří se zapojují do legálního podnikání, které je však financováno z nelegálních finančních prostředků. Ruský „průmysl zločinu“ se za posledních 30 let proměnil, což je výzva nejenom pro bezpečnostní složky, ale i pro bezpečnostní analytiku a akademickou sféru. I nadále tedy platí, že aktivity postsovětského OZ mohou významně ovlivňovat českou společnost, resp. parazitovat na procesech, které v ní probíhají.

Seznam zkratk

BIS – Bezpečnostní informační služba

ČR – Česká republika

IKSP - Institut pro kriminologii a sociální prevenci

NCOZ – Národní centrála proti organizovanému zločinu

OKS – Organizovaná kriminální skupina

OZ – Organizovaný zločin

RF – Ruská federace

RUBOP – Regionální úřad pro boj proti organizovanému zločinu

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

Literatura

ALBANESE, Jay S. North American Organised Crime. *Global Crime*. Roč. 6, č. 1, 2004, s. 8-18. ISSN 1744-0572.

BALUJEV, Dmitrij. Transnacionalnye prestupnye obedinenija kak novyj aktor v mirovoj politike. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo*, roč. 1, č. 2, 2004, s. 197-208.

CEJP, Martin. Ohrožení společnosti organizovaným zločinem. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 257-268. ISBN 978-80-210-5288-8.

CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-155-4.

DIANIŠKA, Gustáv a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 2. vydání. ISBN 978.80-7380-344-5.

- DRULÁK, Petr. Interpretativní případová studie. In: BENEŠ, Vít; DRULÁK, Petr (eds.): *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019, s. 83-97. ISBN 978-80-7419-283-8.
- FIRSOVA, Svetlana. Organizovaný zločin v Ruské federaci: 1991-2019. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020 (bakalářská práce).
- FORGIONE, Francesco. *Ndrangheta. Nejmocnější mafie světa*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7432-063-7.
- GROSSMANN, Miroslav a Vojtěch ROZTOČIL. *Ruskojazyční*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2005.
- KUCHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.
- LOCHMANNOVÁ, Alena. *Tělo za katrem*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3019-1.
- LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zsvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*. Praha: Mladá fronta, 2009. ISBN 978-80-204-1997-2.
- MOCHOV, Evgenij. Organizovannaja prestupnost' i nacional'naja bezopasnost' Rossii. Moskva: Vuzovskaja kniha, 2017, 4. vydání. ISBN 978-5-89522-422-9.
- NCOZ SKPV. *Výroční zpráva 2018*. Praha: NCOZ SKPV, 2018.
- NCOZ SKPV. *Výroční zpráva 2019*. Praha: NCOZ SKPV, 2019.
- NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003. ISBN 80-7312-018-6.
- POJMAN, Petr. Ruskojazyčný organizovaný zločin na mezinárodní scéně. In: SVATOŠ, Roman; KŘÍHA, Josef (eds.): *II. kriminologické dny. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií*, 2014, s. 207-212. ISBN 978-80-87472-65-1.
- POJMAN, Petr. *Ruskojazyčný organizovaný zločin vnitřní modernizace a zahraniční expanze. Hrozby a rizika pro země SNS a EU z kriminologického a bezpečnostně-politického hlediska*. Praha: Univerzita Karlova, 2014 (disertační práce).
- SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018. ISBN 978-80-7338-171-4.
- SMOLÍK, Josef. Uvedení do problematiky organizovaného zločinu. In: SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš; VAĐURA, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 11-30. ISBN 978-80-210-4438-8.
- SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5131-3.
- SMOLÍK, Josef. Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu. *Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje*. Roč. 22, č. 22, 2016, s. 421-441. ISSN 2299-4033.
- STEPHENSON, Svetlana. It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*. Roč. 65, č. 3, 2017, s. 411-426. ISSN 0011-3921.
- SUKHAREV, Aleksandr, GIRKO, Sergei. Sostoyanie i tendencii prestupnosti v Rossijskoj Federacii: Kriminologicheskij i ugolovno-pravovoj spravochnik. Moskva: Eksamen, 2007. ISBN 978-5-377-00024-2.

ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5618-3.

ŠMÍD, Tomáš. *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4846-1.

ŠMÍD, Tomáš. Postsovětský organizovaný zločin. In SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš, VAŘURA, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 91-131. ISBN 978-80-210-4438-8.

VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Symbolika kriminálního tetování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 2. vydání. ISBN. 978-80-7380-693-4.

VOLKOV, Vadim. *Silovoe predprinimatel'stvo, XXI vek: ekonomiko-sotsiologičeskij analiz*. Sankt-Peterburg: Evropejsij universitet, 2020. ISBN 978-5-94380-300-0.

von LAMPE, Klaus. Tackling organized crime: From theory to to practice. *Crimen*. Roč. 10, č. 3, s. 215-224.

Elektronické zdroje

BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2008. Praha: BIS, 2009. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2008-0562a30c.html>.

BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2009. Praha: BIS, 2010. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2009-vz-cz.pdf>.

BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2010. Praha: BIS, 2011. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2010-vz-cz.pdf>.

BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2011. Praha: BIS, 2012. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2011-dc44e001.html>.

BIS ČR. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017. Praha: BIS, 2018. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2017-vz-cz.pdf>.

BURTON, Fred, BURGE, Dan. Russian Organized Crime. Stratfor Worldview. 2020. Dostupné z: <https://worldview.stratfor.com/article/russian-organized-crime>.

Státní statistický úřad RF. 2021. Dostupné z: <https://rosstat.gov.ru/>.

VASYUNIN, Ilja. *Lihie nulevye. Issledovanie o tom, stalo li pri Vladimire Putine bezopasnee zhit'*. Proekt.media 2018. [online]. [cit. 02.05.2020]. Dostupné z: <https://www.proekt.media/research/statistika-prestuplenyi-v-rossii/>

RESUMÉ

Článek představuje základní charakteristiky ruského organizovaného zločinu. Text stručně diskutuje vývoj od 90. let 20. století, přičemž je blíže analyzováno období 2008-2019. Práce vychází ze sekundárních dat, která jsou dostupná v Ruské federaci. Dále se studie zaměřuje na vybrané aktivity ruského OZ na území ČR, které jsou dlouhodobě monitorovány BIS. Na základě výše uvedených informací lze konstatovat měnící se projevy a aktivity ruského OZ, který se snaží především o legalizaci zisků z trestné činnosti, ovlivňování politické, bezpečnostní a podnikatelské sféry. Současný ruský OZ je globalizovaný, což často vede k jeho propojení se zahraničními skupinami organizovaného zločinu (např. v Itálii, Kolumbii, Číně, USA).

Klíčová slova: Organizovaný zločin, Ruská federace, kriminalita, korupce, násilí.

SUMMARY

FIRSOVA, Svetlana; SMOLÍK, Josef: TRENDS IN RUSSIAN ORGANIZED CRIME

The article presents the basic characteristics of the Russian organized crime. The text briefly discusses developments since the 1990s while the period from 2008 to 2019 is analyzed in more details. The work is based on secondary data available in the Russian Federation. Furthermore the study focuses on selected activities of the Russian organized crime in the Czech Republic that have been monitored by the Security Information Service of the Czech Republic (BIS) for a long time. Based on the above information, we can state the changing manifestations and activities of the Russian organized crime which primarily seeks how to legalize the proceeds of crime and influence the political, security and business spheres. The current Russian organized crime is globalized which often leads to its links with foreign organized crime groups (e.g. in Italy, Colombia, China, the USA).

Keywords: organized crime, Russian Federation, crime, corruption, violence.

